

משניות

מנוקדות

עם פירוש

רבינו עובדיה מברטנורא
ועיקר תוספות יום טוב

ונוסף עליהם:

ילקוט באורים
וציוני דרך

סדר

נזיקין

מהדורה זו לע"נ

הורינו

הר"ר יהודה ארי ב"ר ישעיה הלוי ז"ל

גלב"ע י' טבת תש"ע

ומרת חנה ב"ר יהודה ע"ה

גלב"ע י"ח אב תשס"א

ת.ג.צ.ב.ה.

נזיקין
קדשים
טהרות

זרעים
מועד
נשים

מפעל המשניות

בבא קמא

נזקי ממונו (פרקים א-ו)

נזקי קרן: א. שור שנגח אדם (שמות כא, כה) וכי יגח שור את איש או את אשה ונמת סקול וסקל השור ולא יאכל את בשרו ובעל השור נקי: (כט) ואם שור נגח הוא מתמל שלשים והועד בבגליו ולא ישמרנו והמית איש או אשה השור יסקל וגם בעליו יומת: (ל) אם כפר יושת עליו ונתן פריו נפשו ככל אשר יושת עליו: (לא) או בן יגח או בת יגח כמשפט הזה יעשה לו: (לב) אם עבד יגח השור או אמה כסף שלשים שקלים יתן לאדניו והשור יסקל:

קרן: ב. שור שנגח שור (שמות כא, לה) וכי יגף שור איש את שור רעהו ונמת ומכרו את השור החי והצו את כספו וגם את המת יחצונו: (לו) או נודע כי שור נגח הוא מתמול שלשים ולא ישמרנו בעליו שלם ישלם שור תחת השור והמת יהיה לו:

נזקי בור (שמות כא, לג) וכי יפתח איש בור או כי יכרה איש בר ולא יכסנו ונפל שמה שור או חמור: (לד) בעל הבור ישלם כסף ושיב לבעליו והמת יהיה לו:

נזקי שן ורגל (שמות כב, ד) כי יבער איש שדה או כרם ושלח את בעירה ובער בשדה אחר מיטב שדה ומיטב כרמו ישלם: "ושלח" זו הרגל, "ובער" זו השן (בבא קמא דף ב' ע"ב).

נזקי אש (שם פס' ה) כי תצא אש ומצאה קצים ונאכל גדיש או הקמה או השדה שלם ישלם המבער את הבערה:

אדם המזיק (פרק ח')

חזובל בחבירו - תשלום שבת ורפוי (שמות כא, יח) וכי יריבן אנשים והכה איש את רעהו באבן או באגרף ולא ימות ונפל למשכב: (יט) אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה רק שבתו יתן ורפא ירפא:

דמי ולדות (שם כא, כב) וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה ולא יהיה אסון ענוש יענש כאשר ישית עליו בעל האשה ונתן בפללים:

חזובל בחבירו - תשלומי נזק וצער (שם כא, כד) עין תחת עין שן תחת שן יד תחת יד רגל תחת רגל: (כה) כויה תחת כויה פצע תחת פצע חבורה תחת חבורה:

תשלומי בושת (דברים כה, יא) כי ינצו אנשים יחדו איש ואחיו וקרבה אשת האחד להציל את אישה מיד מכהו ושלחה ידה והחזיקה במקביו: (יב) וקצתה את כפה לא תחוס עינך: וקצותה את כפה - ממון דמי בשתו, הכל לפי המבייש והמתבייש (רש"י).

ויקרא כד, יט) ואיש כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה כן יעשה לו: (כ) שבר תחת שבר עין תחת עין שן תחת שן כאשר יתן מום באדם כן ינתן בו:

מכה עבדו הנעני (שמות כא, כו) וכי יכה איש את עין עבדו או את עין אמתו ושחתה לחפשי ישלחנו תחת עינו: (כו) ואם שן עבדו או שן אמתו יפיל לחפשי ישלחנו תחת שנו:

ארבעה אבות גזיקין. משום דליכא לכל חד מיניהו מולדות, קרי להו אבות^(א): השור. הוא הרגל, דהיינו מה שהנחמה מוקפת ברגלים דרך הלוכה דכתיב (שמות כב) וְשָׁלַת אֶת צְעִירָהּ. ומינא ושלח זה הרגל וכן הוא אומר (ישעיה

לב) מְשַׁלְחֵי רֶגֶל הַשּׁוֹר וְהַמָּמוֹר. ומולדה דרגל היא כשהזיקה בגופה דרך הלוכה, או כשערה דרך הלוכה שנדבקו כלים כשערה וגררתן ושנרמן, או כשליף שעליה, והוא משאוי שבאמתחות ובמלופין שעליה, או בוג

שבזאורה: והבור. הפותח בור ברשות הרבים ופול שמה שור או חמור ומה אם הבור עמוק עשרה טפחים, או הזוק אם הוא פחות מ' טפחים. דכתיב (שמות כא) וְכִי יִפְסַח אִישׁ בּוֹר וגו'. ומולדה דבור, כגון כימו וניעו^(ב) לאחר שגמו ברה"ר והזיקו: והמבעה. זה השן, שאכלה בהמתו כשדה חצירו דכתיב (שם כב) וְיַעֲרַב בְּצִדָּה אֶתְּךָ. ונקרא השן מבעה מפני שהוא פעמים מוכסה פעמים מגולה, מלשון נָצַעַו מִן־פִּנְיָו (עובדיה א) דמתרגמין אגליין מטמרוהו^(ג). ומולדה דשן היא, כשנתחככה נכוחל להנאתה כדרך הבהמות שמתחככות ושברה את הכוחל, או טנפה פירות כשנתחככה

בהן להנאתה: וההבער. זו הדליקה שיאלה והזיקה^(ד) דכתיב (שמות כב) כִּי יִקָּח אִישׁ וְגַם וְגַלְגַּל גְּדִישׁ אוּ אֶפְקָה אוּ הַצֶּדֶה. ומולדה דאש, אבנו וסיכיו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברות מזויה והזיקו, דומיא דאש שהרום מוליכה. והא דלא חשיב חנא דידן קרן ככלל אבות גזיקין, משום דלא מיירי אלא בגזיקין שהם מועדים מתחלתן כלומר שמשלמין נזק שלם מתחלתן, אבל כחמין ואחר כך מועדים לא קא מיירי: לא הרי השור בהרי המבעה. כלומר, אי כחז רחמנא שור לא נפיק מבעה מיניה. דהוה אמינא רגל דהזיקה מזוי^(ה) חייבה רחמנא, שן דאין הזיקה מזוי לא חייבה רחמנא. ואי כחז רחמנא שן, הוה אמינא שן דיש הנאה להזיקה חייב^(ו), רגל דאין הנאה להזיקה אינו חייב. ואי כחז רחמנא שן ורגל ולא כחז אש, הוה אמינא שן ורגל שיש בהן רוח חיים כלומר, שבאים מכח בעלי חיים, חייב, אבל אש שאין בה רוח חיים לא לחייב. ואם נכתבו שלשמן ולא כחז רחמנא בור, הוה אמינא הני לחייבי שדרכן לילך ולהזיק, אבל בור שאין דרכו לילך ולהזיק לא לחייבי עליה. משום הכי אינטריכו כולו. ובגמרא מסיק, דאי כחז בור וחד מההני^(ז) חלוקים בהלכותיהן, שיש בזה מה שאין בזה. שן ורגל פטורים ברשות הרבים^(ח), מה שאין כן בבור ואש. בור פטר ביה קרא אדם וכלים^(ט) דכתיב (שמות כא) וְגַלְגַּל צֶמֶד שׂוֹר אוּ קָמֹר, דדרשינן שור ולא אדם, חמור ולא כלים, מה שאין כן בשאר אבות גזיקים. אש פטר בו את הטמון^(י), שאם

מִסְכֵּת בְּבֵא קָמָא

אַרְבַּעַה (א) אבות גזיקים, השור והבור והמבעה וההבער. לא הרי השור פהרי המבעה, ולא הרי המבעה פהרי השור. ולא זה וזה, שיש בהן רוח חיים, פהרי האש. שאין בו רוח חיים. ולא זה וזה, שדרכן לילך ולהזיק, פהרי

(א) ארבעה. מנינא למעוטי דרי' אושפיא דרי' סיחא, [דמטו נמי לנוקי גופו], ותנא דידן בנוקי ממטו קמירי בנוקי גופו לא קמירי. גמרא: (ב) להני דכתיבי בקרא כסדיא. רש"י: (ג) גזיקין. שעשין נזק. ומזין שם הזיק. (ד) ופיין גמירי. ופיין גמירי. (ד) כימו, רזק הפס. ניעו, לתות המוטס. רש"י. וע"ע

תולדה דבור לקמן משנה ג' ופרק י' דכנא מליעא משנה ד': (ה) והא דלא נקט שן, דהוה אמינא אפי' היכא דאין הנאה להזיקה. ולפיכך נקט ליטנא דמבעה דמשמע ליטנא דגלוי כו' דהיינו להנאה, שפעמים נגלין פעמים נכסין דהיינו כשעת אכילה. נ"י: (ו) והבער, יש להקשות אמאי לא מני אש. ויש לומר דאש יש להבין משתמא שהוא בענין שדולק האש כשל חצירו, וקרא קאמר כי חנא אש אפילו

מעצמה, לך קאמר ההבער והוא ליטנא דקרא לא חבערו כו', ומיירי משתמא דבעלו הוא מדליק. הכא נמי דכוסיה. ועת"ע: (ז) לא הרי כו'. פירושו, אין קולמו של שור כקולמו של מבעה, דהוה אמינא רגל כו' כמו שכתב הר"ב. ולפיכך אי כחז רחמנא שור לא אפי' מבעה מיניה שהוא קיל מניה, והא דלא שנאה משנפיתו החומרם כמו שאמר לא זה זה כו' משום דחד מהד קל למזוז חומר כאחד מחצירו. מ"י. וע"ע: (ח) האש, והא דלא הדר ומני לא הרי האש כהרי שניהם דקרא הדר ברישא, משום דערשא ליה מלמא. נ"י. פבירא ליה דיש באש מה שאין כשניהם לפי שכה אחר מעורב בו ואין הולך לדעתו כמו שורו. ועת"ע: (ט) אבל מבור לתוד לא נפיק, דליכא למפרך מה לבזר שפתל עשייתו לנוק כו'. והתנא האריך להגדיל מורה ואדיר. מ"י: (י) דכתיב ובער כשדה אחר. רש"י: (יא) כתיב נפיו לה. דהא בור אינטריכא ליה למכתב דלא אפי' מכלוהו דתנן במתניתין: (ב) ולריבי יהודה דמשנה ה' פסקו דמחייבי טמון, יש לומר כמו

ציוני דרך

פרק א'

בפרק זה מבוארים דיני כללים בגזיקי ממזנו של אדם: איזהו ממזן המזיק שחייבים עליו, ואיזהו הממזן שניזק, מקום ההזיק, ואופן התשלום.

משנות א-ב

מה הוא ממזנו שחייב לשלם אם הזיק אחרים.

משנה א'

ארבעה אבות גזיקין. ולמה התרכזה התורה לכתוב ארבעה. ושכלם משלמים ממיטב.

ילקוט באורים

- א. ע"ן בריב ובעתוי"ט אות ב' למה קרא להן אבות. והמאירי כתב: פירושו, שהם אבות לכל הגזיקין וכל שאר הגזיקין הכללים בהם.
- ב. וזה שתפס לשון גזיקין ולא מזיקין, מפני שפלת מזיקין משמע שכונתו להזיק, ואילו אין בהם שכונתו להזיק אלא קרן, ואדם לדעת האומר כבעה זה אדם.

(מאירי)

וכתב התוי"ט: ואומר אני שגזיקים מורכב מהנפעל וההפעיל, והיה ראוי שיא מזיקין כמו "חב המזיק" "הניזק המזיק", אבל הורכב בגזין נפעל ונשארה הו"ו"ד להוראת ההפעיל. וסיבת הרכבתו להוראת כי המזיק הוא הניזק כי נקה לא יקרא.

ג. והרמב"ם כתב: ונקראת השן בזה השם מעין פעולתו, לפי שהיא תורש ותבקש מה שתאכל. כמו שנאמר "איך נתפסו עשו ובעו מצפוניו".

ד. שעשה אש, אפילו ברשותו, והרוח הולך הלהב לרשות אחר והדליק.

(תפארת-ישראל)

ה. פירושו, הנה איננו (כמו הריני, שפירושו הנני, וכמו כן

שנתנה המזיק ע"י שהזיקה, וגם יצרה תקפה להנאתה, והיה לו לשמרה יפה. (תפארת-ישראל)